

<p style="text-align: center;"><u>Romeinse overblijfselen in Deensche venen</u></p> <p>22 augustus 1860 HOOGSTMERKWAARDIGE ROMEINSCHE OVERBLIJFSELEN IN DEENSCH E VEENEN GEVONDEN.</p> <p>[p. 297, ALGEMEENE KONST- EN LETTERBODE.]</p> <p>“Gij hebt verlangd van tijd tot tijd iets te vernemen van de ontdekkingen in de veenen te Sönder-Brarup, vroeger reeds meermalen door mij vermeld. Men heeft er, in de maanden Julij en Augustus ll., verscheidene belangrijke voorwerpen in gevonden; maar de belangrijkste vond is een ronde bronzen plaat, ter grootte van een tafelbord, met een breeden rand, versierd door verheven beeldwerk in goud en zilver; het beeldwerk stelt voor: bij afwisseling vogels en dolphijnen en eenige romeinsche krijgslieden in rustende houding, met den helm op het hoofd, houdende een lans in de eene hand, terwijl de andere hand op een schild rust. Binnen dien rand ziet men verscheidene medusa-hoofden, met helmen op het hoofd, die allen één medusa-hoofd in het midden omringen. Dit alles wijst op eene romeinsche afkomst; maar het is alleropmerkswaardig, dat men op eenige plaatsen van die plaat kleine zilveren plaatjes heeft gehecht, die versierd zijn met dierenbeelden van de gedrochtelijkste gedaante, van dezelfde soort als men vindt op de gouden bractesten, in Scandinavie geslagen, en op twee zilveren bekers in Himlingori, in Seeland, gevonden. Het is klaarblijkelijk, dat vreemden deze sieraden van hun eigen maaksel hebben toegevoegd aan deze plaat, die vroeger enkel door romeinsche kunst getooïd was. Ook heeft men overblijfsels gevonden van drie wapenrokken, uit ringen vervaardigd; bij twee zijn de ringen van brons, bij de derde van ijzer. Vervolgens heeft men in massa gevonden: navels van schilden, punten van lanzen, pijlen en overblijfsels van slagzwaarden, alles van ijzer, alsmede overblijfsels van zwaartscheden. Alles wijst op een verwoed gevecht. Men heeft voorts gevonden een volkomen toom van een rijpaard en een trens (bridon), met gespen, ringen en sieraden van brons; de lange lederen toomen waren volkomen bewaard. Twee zilveren munten van Commodus en Nero. De (houten) stelen der lanzen en werpschichten zijn meerendeels gebroken, maar men heeft het geluk gehad er twee te vinden die volkomen bewaard waren; de eene van 9 voet (deensch) lengte, de andere een weinig langer.</p> <p>Eene steel van 2 voet 6 dm. heeft aan eene werpspies behoord. De schilden zijn van hout en met eene rand voorzien, slechts het middengedeelte is van brons. Maar één schild is van ahornhout, met een eikenhouten rand, die er aan gehecht is met kleine stukken brons, in de gedaante van eene S. Dit is de eerste maal dat men schilden gevonden heeft van verschillend hout gemaakt. Men heeft ook eene lederen sandaal gevonden, en eenige stukken linnen met randen. Onder de glazen kralen is er éne hol, en deze moet dus met eene glasblaaspijp gemaakt zijn; de andere kralen zijn dig. Er gaat geen dag voorbij dat men niet aardewerk vindt van verschillende gedaante, maar gewoonlijk gebroken; intusschen heeft men zes potten gevonden, die volledig waren. Men heeft vier stukken goud gevonden, in de gedaante van ringen, die als betaalmiddel gebruikt werden (<i>ring-money</i>). Het blijft nog steeds een raadsel hoe al deze voorwerpen in de veenlanden, eertijds meeren, geraakt zijn. Men heeft ook eenige schilden en lanssteelen onder eene dikke laag van balken en kreupelhout gevonden (hetzelfde als vroeger in Funen). Ziedaar de ontdekkingen van 1860; die van het vorige jaar heb ik u reeds vroeger medegedeeld 1).</p> <p>Sedert twee of drie jaren heb ik u onze archeologische nasporingen medegedeeld. Bij ontstentenis van een overzicht daarvan in ‘t fransch, heeft een Zwitser, die den winter van 1859 hier doorbragt, geologisch-archeologische studiën in het licht gegeven, waarin hij verslag geeft van alles wat bij ons is ontdekt geworden, van ons stelsel, enz. 2).”</p> <p>Taarbaek, bij Copenhagen, d. 22 Aug. 1860. DR. BURMAN BECKER. (<i>Uittreksel uit een brief aan MR. EYCK VAN ZUILICHEM</i>).</p> <p>1) Wij hopen ook aan deze eerlang eene plaats te kunnen inruimen. <i>Red.</i> 2) Deze is prof. Morlot te Lausanne, de uitgave van wiens belangrijk geschrift, wij reeds in N°. 20, dd. 21 Mei, van dit weekblad vermeld hebben, en waarover de <i>Revue archéologique</i> van den 1ste Aug. begonnen heeft een</p>	<p style="text-align: center;">3 november 1859 GEOLOGIE, NIJVERHEID EN KOSTUUMKUNDE,</p> <p>OPGEHELDERD DOOR EENE OUDHEIKUNDIGE ONTDEKKING TE MAINZ.</p> <p>Op den 3 Nov. 1859 deed prof. Nöggerath te Bonn, in de vergadering van het <i>Nederrijnsche genootschap voor natuur- en geneeskunde</i>, eene mededeeling over de in het jaar 1857 te Mainz, op den <i>Thiermarkt</i>, in eene veenlaag, ter diepte van p. m. 30 voet, opgegraven romeinsche oudheden. Hij verklaarde dat die ontdekking ook uit een geologisch oogpunt gewigtig was, terwijl de directeur van het <i>Verein zur Erforschung rheinischer Geschichte und Alterthümer</i>, dr. Jos. Wittmann, aangetoond had, dat in de eerste eeuwen onzer jaartelling een arm van den Rijn door de stad Mainz gevloeïd heeft, in wiens moeras zich bovengemelde veenlaag gevormd had. Dr. Wittmann heeft over die ontdekking beknopt berigt gegeven in zijne belangrijke verhandelingen getiteld: <i>Chronik der niedrigsten Wasserstände des Rheines vom Jahre 70 nach Christus bis 1858, en Nachrichten über die im Jahre 1857-1858 im Rheinbette von der Schweiz bis nach Holland zu Tage gekommen Aterthümer und Merkwürdigkeiten</i> etc., opgenomen in Th. II Heft 1-2 van het <i>Zeitschrift des Vereins z. E. rhein. Geschichte und Alienthümer zu Mainz</i>. Dezelfde geleerde had aan prof. Nöggerath een uitvoerig handschrift over dit onderwerp ten gebruike afgestaan, waaruit het belangrijkste door Nöggerath op gemelde vergadering werd medegedeeld. Hetgeen van die mededeeling ter kennis van het publiek gekomen is, (dr. Wittmann zal eerlang zelf zijn handschrift in het licht geven) nemen wij te gereder over, omdat dr. Wittmann en Lindenschmit ons dezen zomer, bij een bezoek aan het Mainzer-museum gebragt, mondeling dezelfde berigten medegedeeld en van eenige der gevondene overblijfselen specimina ten geschenke gegeven hebben. In de bovengemelde veenlaag namelijk had men veel lederwerk gevonden, hoogstwaarschijnlijk van een romeinschen schoenmakerswinkel afkomstig, bijna een wagen vol, meerendeels gebruikte schoenen en sandalen, wel zeer fragmentarisch, doch waar tusschen men nog veertien onderscheidene soorten kon erkennen. Deze voor de kennis der romeinsche nijverheid en het kostuum onschatbare vondst, zal met Platen opgehelderd, eerlang door Lindenschmit uitgegeven worden; wij stippen er daarom hier slechts van aan, dat op enkele fragmenten van het leder de stempel van den fabrikant of schoenmaker is ingeslagen, daar ik nog zeer duidelijk de namen lezen kon: L. VALE (d. i. Lucii VALERii) C. VENED (d. i. Caji VENEDi) en MONA.</p> <p>Voorts vond men verscheidene overblijfselen van romeinsche kleedingsstukken van zeer fijne wol en uitstekend van weefsel, nevens allerlei kleine romeinsche voorwerpen en munten. Het leder- en wollengoed was vrij wel bewaard gebleven, doch de wol had eene donkere kleur aangenomen. De munten liepen niet later dan 137 na Christus, waaruit men met waarschijnlijkheid opmaken mag, dat al die voorwerpen omstreeks dien tijd in het moeras geraakt zijn. Van het veen waren de gewone veenplanten goed te bestemmen; men erkende met name: berkenbast, hazelnooten, waterlinzen (<i>Lemna major</i>), en van de mossoorten: <i>Hypnum splendens</i> (<i>Hedwigü</i>), <i>Hypnum tameriscinum</i> (<i>Hedw.</i>), <i>Hypnum latescens</i> (<i>Hedw.</i>), <i>Hypnum triquetrum</i> (<i>Linn.</i>), <i>Anomodon curtipendulum</i> (<i>Hoockeri et Taylori</i>), <i>Byrumbinum</i> (<i>Schreberi</i>), <i>Mnium roseum</i> (<i>Hedw.</i>) <i>Mnium undulatum</i> (<i>Hedw.</i>). Ook vond men welbewaarde druivenranken, ten bewijze van de vroege wijnkultuur aan den Rijn; deze zijn thans wel de oudste druivenranken die men uit de rijnstreek kent; eindelijk: veeren van hoenders en van duiven.</p> <p>Van eenige specima dezer vondst, door berigtgever dezes te Mainz van dr. Wittmann en Lindenschmit ten geschenke ontvangen, heeft hij de mossoorten aan ‘s rijks herbarium, de veeren aan ‘s rijks museum voor natuurlijke historie, en het lederwerk aan het museum van oudheden te Leiden gegeven. Het lederwerk, dat door sterke opdrooging verhard en verschrompeld was, is door de zorg van een ervaren leidschen leerlooijer, den heer Visser, tot zijne oorspronkelijke zachtheid teruggebragt.</p>			
--	---	--	--	--

zeer aanprijzend verslag te geven, Wij zullen op dit onderwerp, wanneer plaatsruimte het vergunt, zoodra mogelijk terugkomen.
 Red.
https://en.wikipedia.org/wiki/Thorsberg_moor
https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_Iron_Age_w_eapon_deposits
<http://en.natmus.dk/>

10 november 1860 **HOOGSTMERKWAARDIGE ROMEINSCHE OVERBLIJFSELEN IN DEENSCH VEENEN GEVONDEN.** 1) [p. 360]

In de laatste jaren werden bij het afgraven der veelvuldige veenen, die vroeger zonder twijfel meeren of moerassen waren, voornamelijk in het zuiden van Jutland, en ook in sommige grafsteden en zandheuvelds, op meer dan 60 plaatsen, overblijfselen gevonden van romeinsche afkomst, zoo als munten uit de tijden der keizers, potten, vazen, bekens, versierselen met romeinsche opschriften en werken van romeinsche fabrieken; meestal dragen zij de kenmerken uit de vier eerste eeuwen onzer jaartelling herkomstig te zijn.

Merkwaardig vooral is de op 5 of 6 plaatsen in de veenen gevonden menigte wapens (eenige honderden), te weten: ijzeren pijl- en lanspunten, koper beslag van schilden, dooreen gemengd met gespen, kammen, dobbelsteenen, hamers enz. Al deze wapens zijn zeer goed, zelfs fraai bewerkt, doch dragen vele blijken van in gevechten beschadigd en gebogen te zijn geworden. - Het groote veen van Allesö, op het eiland Fünen, niet ver van Odensee, is vooral rijk aan dergelijke voorwerpen, en jaarlijks worden er daar nog gevonden. - Gedurende de beide laatst verloopen jaren heeft men er ook eene menigte gevonden in een veen of moeras bij Brarup, in het zuiden van Jutland.

Onder de daar te voorschijn gekomene voorwerpen bevindt zich een stuk van een schild, met de woorden AEL : AELIANVS, in letters die ingepunt zijn 2); een stuk van eenen romeinschen helm met gegraveerden versierselen van geel koper; eene geheele menigte ronde houten schilden, omtrent 3 voet in doorsnede, met middelstukken van geel koper; voorts houten bogen, en eene menigte stokken voor pijlen en lansen, doch zonder de punten, die men veronderstelt dat naar beneden zijn gezakt en op den bodem van het veen gevonden zullen worden, even als de zwaarden, daar men wel de overblijfselen der scheden en het beslag van gevonden heeft, doch de zwaarden zelve nog niet. 3) Verder, geel koperen beslag van gordels, of draagbanden, paardentuig en stukken van een wapenrok uit ringen bestaande. 4) Dit alles draagt mede de blijken door gebruik en in gevechten beschadigd te zijn. Zoo vond men ook een zilveren hoofdversiersel, dat door drie sabelhouwen gebroken was. Onmogelijk is het alles op te noemen; maar onder de merkwaardigste voorwerpen behoort zeker nog eene bronzen plaat met gouden en zilveren ornamenten en 9 gegraveerde vrouwenhoofden er op; alsmede munten van Trajanus, Hadrianus en Commodus.

Het zonderlingste van alles is eene groote menigte kleedingstukken, die te zamengevouwen of gepakt waren; daaronder broeken met de kousen er aan, uit één stuk (van welke stof deze kleedingstukken waren is mij niet berigt). In meer andere veenen in Jutland vindt men nog voortdurend dergelijke voorwerpen, en ook wel op de Deensche eilanden, doch in veel minder aantal.

Bekend is de eigenschap der hooge veenen tot het goed bewaren van anders aan vergaan onderhevige voorwerpen; men verwondert zich dus niet dat die overblijfselen bewaard gebleven zijn, maar wel hoe er eene zoo groote menigte in dat veen (oudtijds moeras of meer) bijeen heeft kunnen geraken, en nog wel op zóó vele plaatsen. Wel heeft men gedacht dat geheele krijgsbenden op eenen wintertogt door het ijs gezakt en vermoord zouden zijn, doch moeielijk valt het te veronderstellen dat dit op zooveele plaatsen zou gebeurd zijn; ook zou men dan eene menigte geraamten van menschen en paarden hebben moeten vinden, dat geenszins het geval is, maar zich tot zeer weinigen bepaalt.

Een ander gevoelen is, dat deze voorwerpen door den een of anderen volkstam in het moeras van Brarup verborgen zullen zijn; hierop schijnen te wijzen zoowel de zamengepakte kleedingstukken en opengelegde schilden, als de houten haken, die men gevonden heeft

<http://www.delpher.nl/nl/boekenl/qview?query=oudheidkundige+ontdekking+mainz+wittmann&coll=boekenl&identificer=YaFUAAAACAAJ>

en die bestemd schijnen om voorwerpen, die anders op het water zouden gedreven hebben, op den grond vast te houden.

Zoo onzeker als nog de wijze zijn moge waarop die voorwerpen daar bijeen gekomen zijn, zoo veel te zekerder is het tijdvak waaruit zij herkomstig zijn, en de invloed dien de romeinsche beschaving op de zeden en gewoonten der Noorsche volken moet hebben uitgeoefend. De noordsche oudheidkundigen nemen aan, dat in het noorden van Europa drie tijdperken hebben plaats gegrepen, waarin de wapens en werktuigen van steen, brons en ijzer werden vervaardigd. Het laatste en jongste tijdvak zou aldaar ongeveer met den invloed der romeinsche heerschappij zijn begonnen, en een der uitwerkselen van dien invloed was denkkelijk ook, dat allengs het gebruik van het vermengde koper (brons) verlorn ging en dat de voorwerpen die men niet van ijzer verkoos te hebben van geel koper werden vervaardigd. Daar het bekend is dat de romeinen zelven bij hunne krijgstogten nimmer over de rivier de Elve zijn gekomen, moet men uit al de gevondene voorwerpen wel tot het besluit komen, dat de oude Jutten of Deenen, door oorlog of handelsverkeer, meer dan men tot nu toe gemeend heeft, met de Romeinen in aanraking zijn geweest en in hunne beschaving moeten hebben gedeeld.

Ik heb deze berigten overgenomen uit eenige brieven van mijnen neef J. G. Burman Becker te Koppenhagen, die eene groote voorliefde heeft voor de oudheden van zijn merkwaardig vaderland en o. a. ook in het bezit is van eene groote verzameling, meestal zelf geteekende, schetsen van oude kerken enz. waaronder volgens zijn schrijven een 120 tal van oude doopvonten, die daar met meer andere merkwaardigheden en sieraden in of bij vele dorpskerken nog gevonden worden.

Maartensdijk,
Jan. 1860. EYCK VAN ZUYLICHEM.

Bovenstaande mededeeling, in verband met de vroegere (in N°. 37), aangaande *romeinsche overblijfselen in deensche veenen*, is ons te belangrijker, omdat zij een nieuw bewijs leveren voor het gevoelen, reeds voorleden jaar door ons uitgesproken, dat men bij de beoordeeling der fraai bewerkte metalen, vooral bronzen, werktuigen en gereedschappen, tusschen oude overblijfselen in het Noorden van Europa en elders buiten Italie gevonden, te weinig het oog op oud-italische fabrieken gevestigd heeft. Bij ons althans is de overtuiging gevestigd, dat die bronzen en ijzeren overblijfselen, vooral wapenen, uit oud-italische fabrieken afkomstig zijn, en in hooge oudheid zoowel als in den lateren romeinschen keizertijd, voornamelijk door ruilhandel, derwaarts gebragt zijn. Het komt ons eenigermate vreemd voor, dat de noordsche oudheidkundigen, die zoo vele en belangrijke werken over de oudheden van hun land in het licht gaven, nog geen geschrift (zoo ver wij althans weten) hebben uitgegeven, waarin die romeinsche overblijfselen uit de veenen afgebeeld en nader beschreven werden. Zelfs de jongste schrijver over de deensche veenen, ofschoon de daarin gevonden overblijfselen met de in Zwitserland in paalwoningen gevondene vergelijkende (*Morlot, Etudes géologico-archéologiques en Danemark et en Suisse*), heeft van geen romeinsche in de deensche veenen gevonden overblijfselen gewag gemaakt, ofschoon hij p. 291 schrijft: “les tourbières du Danemark fourmillent d’antiquités de tout genre et de tout age, ainsi que les musées en font foi. M. Steenstrup estime, qu’il n’y a guères un pilier vertical d’un mètre carre de base, pris ou que ce soit, dans tel marais tourbeux que soit du pays, où l’on ne trouve du moins un objet antique”. Wij hopen eerlang aan dit belangrijk onderwerp meer plaats te kunnen inruimen.

Red.

1) Vergel. N°. 37 bl. 297.

2) Op de wijze als b. v. het rom. opschrift uit de Linge, bij Hemmen, in de *oudheidk. verhandl. en mededeel.* van dr. Janssen, Pl. V. fig. 4.

3) Deze zijn echter later mede gevonden, zie *Letterbode* t. a. pl.

4) Van drie wapenrokken; twee met bronzen ringen en een met ijzeren; zie *Letterbode* t. a. pl.

https://nl.wikipedia.org/wiki/Frans_Nicolaas_Marius_Eyck_van_Zuylichem

<http://www.delpher.nl/nl/boeken1/gview?query=laat->

[Romeinsch&coll=boeken1&identificer=y3ZdAAAAcAAJ](#)

OUDHEDEN IN DEENSCH VEENEN. 1)

Het volgende, getrokken uit een bijzonder schrijven van zeer bevoegde hand, kan welligt, ook na het medegedeelde over dit onderwerp in den Bode van 10 November. jl. blz. 360, eene plaatsing in hetzelfde weekblad niet onwaardig worden geacht. Wij stellen het tot dit doel aan de redactie ter beschikking.

- “Niets was mij echter zoo belangrijk als de rijke opbrengst van de opdelvingen bij Zuid-Brarup. Het zijn hier niet maar enkele voorwerpen, maar het is eene geheele krijgsbuit die in het veen bedekt werd De munten daarbij gevonden, wijzen op den tijd wanneer dit geschiedde, de jongste waren van Commodus. - Er is veel romeinsch onder, veel ook van barbaarsche afkomst of met barbaarsch werk verbonden. Het opmerkelijkste is, dat hout, leder en gewezen stoffen bewaard gebleven zijn, maar al wat van ijzer was vervaardigd verloren is gegaan. Wij hebben een prachtig paardentuig van brons gevonden, met de riemen en al het overige, behalve het ijzeren gebit, in zijn geheel overgebleven: bogen, ja zelfs overblijfsels der koorden en 60 pijlen, doch welker ijzeren punten verteerd waren. Dit zou nog meer te bejammeren zijn, indien niet twee andere ontdekkingen in het veen gedaan ons te hulp kwamen, die tot hetzelfde tijdperk behooren, en vrij goed bewaarde ijzeren voorwerpen geleverd hebben. Tot de voornaamste merkwaardigheden breng ik eene zilveren maske, die als helmvizier gediend heeft; borstplaten van brons met zilveren en gouden versierselen belegd; broeken, een mantel en een pantserrok, welke laatste in een pot was geborgen. Later vond men nog brokken van eenen zeer kunstig bewerkten pansterrok; ze zijn gedeeltelijk van ijzer, gedeeltelijk van geel koper; het ijzer is hier, door de eene of andere oorzaak, van sterker gehalte en beter bewaard voor den dag gekomen dan elders. - De zuiver romeinsche voorwerpen zin dikwerf met barbaarsche toevoegsels voorzien, zoo als bij vb. eene borstplaat met barbaarsche versiersels van dun geslagen goud. Men houdt zich onledig met alles in Flensburg behoorlijk te schikken, ten toon te stellen en de voornaamste voorwerpen af te teekenen. Zeer veel bevindt zich daarbij, wat men tot dusverre slechts zeer geschonden of in onherkenbare overblijfselen gevonden had; behalve het paardentuig en de kleedingstukken brengen wij daartoe ook bij vb houten schilden.”

“Vroeger werden reeds hier in Denemarken oude voorwerpen in grooter aantal gevonden dan in de meeste andere landen, en ook ijzeren uit de 8-10 eeuw, die veel gelijkenis hadden met frankische en bourgondische zaken; thans hebben wij voorwerpen uit de 2e en 3e eeuw in menigte, en dientengevolge twee eindpunten; slechts de bepaling van het daartusschen liggende en de overgangen van het een en ander is ons nog niet helder en zeker.

L.

1) Vergel. N°. 45.

3 april 1861 BERIGTEN VAN DEN HEER CONFERENZ-RATH THOMSEN,

TE COPENHAGEN, OVER DE JONGSTE ONTDEKKINGEN VAN OUDHEDEN IN DENEMARKEN. 1).

“Ik heb opgemerkt, dat de oudheidkundigen in Frankrijk, en gedeeltelijk ook in Engeland en andere landen, zeer weinig weten van de nieuwe ontdekkingen in het Noorden gedaan, en die toch onze kennis der oudheid uitbreiden en nader bevestigen. Zoo heb ik b.v. in uitheemsche werken nog niets over den grooten vond bij Allersö op Fünen aangetroffen.

Reeds voor tien jaren vond men jaarlijks bij het turfsteken in een veen, bij dit dorp, ijzeren wapens, bijzonders lansen en werpschichtpunten van zeer fraaije bewerking, ook bespeurde men dat het hout in het veen eenigermate bewaard gebleven was; het had nog de oorspronkelijke gedaante, was echter week geworden als eene spons; men kon er het water uitdrukken, en liet men het zonder praepareren droogen, dan kromp het in elkaâr. Daar men nu de opmerkzaamheid op dien plek gevestigd hield, kwamen er merkwaardige stukken te voorschijn, als: een zilveren beslag van de

schede van een zwaard, waarop een inschrift was ingekrabb behoorende tot het oudste soort van runenschrift 2), ivoren knoppen van... en zwaarden, en deze maakten ons begeerig de plaats naauwkeurig te onderzoeken. In het jaar 1857 hadden wij een zeer droogen zomer; een degelijk en ervaren beambte van ons museum, de Kammerrath en archivaris Herbst, werd derwaarts gezonden; deze vestigde zijne woning in eene tent op dit veen, en liet er drie weken lang en in verschillende rigtingen onderzoekingen doen, die ons schitterende uitkomsten schonken. Zij bestonden in meer dan 500 stuks voorwerpen, die met de vroeger verkregene, eene belangrijke maar te voren weinig bekende of miskende afdeling van ons museum 1) aanvullen. Het is die afdeling, welke ons aantoont wat onmiddellijk na het bronstijdperk in gebruik was en wat dit (bronsstijdperk) verdrong, ongeveer ten tijde van Christus en kort daarna. Tot de merkwaardigste stukken behooren: voortreffelijke bewerkte ijzeren lanspunten met ingelegde zilveren versierselen, geheel van dezelfde soort als op de voorwerpen van het bronstijdperk, te weten, dubbele cirkeltjes met een punt in 't midden; de kop van eene griffioen van brons, vermoedelijk een sieraad van een helm; lange tweesnijdende zwaarden, voortreffelijk bewerkt; verscheidene degens in den vorm van de zwaarden; beslag van zwaardscheden van zilver brons, ivoor en been; twintig beenen kammen (elke krijgsman moet zijne kam bij zich gehad hebben); de werktuigen van een veld-smid: aanbeeld, tang, hamer en vijl, maar deze (laatste) enkel met regte niet met dwarsstrepen, zoo als de hedendaagsche gewoonlijk zijn; andere gereedschappen als bore, ... sikkels en wiggen (celts), allen van ijzer; de houten handvatsels der laatstgenoemden erlangden wij tot ons leedwezen niet; rijgereedschappen, sporen van eigenaardige soort, fragmenten van houten schilden en vele schildknoppen (umbones) van ijzer, nevens beslag van den dwarsstang die over den stijgbeugel bevestigd bevestigd was en tot handvat diende; zelfs overblijfselen van eene boot heeft men gevonden. Tot het merkwaardige van dezen vondst behoort ook een lange boog en een aantal pijlen, geheel overeenkomstig met die der tartaarsche volken 1); eenige van deze pijlen hebben spitsen van ijzer, andere van been; het ijzer moet destijds eene te groote waarde gehad hebben om verschoten te worden, althans de helft der pijlen is van beenen spitsen voorzien, en deze zijn verreweg grooter en sterker dan die der wilden, en doorgaans drie- en vierhoekig. Eene andere merkwaardigheid bestaat in glazen en andere steentjes, tot bordspel gediend hebbende, en in dobbelsteenen van been, waarvan twee den gewonen vorm hebben 2), twee andere echter geheel overeenkomstig met zulke als wij uit Indië voor het ethnographisch museum verkregen hebben; zijnde kleine langwerpige vierkante staaftjes. Deze laatstgenoemde dobbelsteenen hebben aan elk einde niet twee, maar slechts één punt of oogje. Een andere overeenkomst met indische voorwerpen vind ik in de schaften der lanssen; eenige van deze zijn 8 tot 9 el lang; in deze houten schaften zijn aan ééne zijde, naar de spits toe, soms zilveren spijkertjes ingeslagen, die bol ronde koppen hebben, doorgaans verscheidene onder elkaâr; nu bestaat in Indie de oude gewoonte, dat, wanneer een vijand met eene lans gedood is, er een zilveren spijker in geslagen wordt, en wanneer er verscheidene spijkers in gezien worden, wordt zulks als een eereteken voor den houder aangemerkt. Voorbeelden van deze gewoonten bezitten wij en het ethnographisch museum. Dezelfde peervormige versiering als men op voorwerpen van Suder Brarup opmerkt, treft men ook aan op sommige bekleedsels van gordels. Vele stukken hebben ook groote overeenkomst met de te Suder Brarup gevondene, maar geen met de latere, allemannische, bourgondische en merovingische, die met de voorwerpen onzer jongere ijzer-periode overeenkomen. Over het algemeen zijn bovengenoemde voorwerpen veel edeler en fijner bewerkt dan de latere. Komt er ook hier en daar iets barbaarsch in voor, dan is dat een aanhangsel of toevoegsel tot het oorspronkelijke. Van slangen- en drakenvormige versierselen geen spoor. In één opzigt is deze vondst zeer gelijk aan de twee sleeswijksche, te weten: dat de voorwerpen kenmerken dragen van een hevig gevecht, daar zij behakt, van pijlspitsen doorboord, door vijandelijke handen omgebogen en onbruikbaar gemaakt zijn. Ook

het hout was hier, even als te Suder Brarup, bewaard gebleven, en na vele proeven en aangewende moeite is het ons gelukt zulks weder stevig en naar ik hoop duurzaam te maken. Maar in ééne zaak onderscheidt zich deze vondst wezentlijk van de brarupschen, namelijk, dat hier het ijzer bewaard gebleven is, ‘t welk dáár geheel vergaan was” slechts de panzerhemden, die met eene soort vernis overtogen geweest zijn waren dáár bewaard gebleven. Men kon duidelijk zien, dat het er aanwezig was geweest, maar zelfs dikke akse kon men slechts zien, niet opnemen, omdat het ijzer geheel vergaan was, terwijl wij de (houten) steelen behouden konden. Gansch anders is het met den vondst van Ny Dam, dáár is het ijzer bewaard gebleven; men heeft er bij de 30 zwaarden gevonden, kunstig vervaardigde lans- en werpspiespunten enz., de zwaarden dikwerf van kunstig gedamasceerd werk. Over het algemeen is er geen groote verscheidenheid in de vormen van deze en de beide andere vondsten, doch de voorwerpen van deze zijn niet geheel zoo smaakvol. De jongste der hier gevonden munten is van keizer Macrinus, uit het jaar 217 na Christus. Daar nu deze drie groote vondsten onzen blik op die soort van voorwerpen en op den tijd waaruit zij afstammen verhelderden, bespeurden wij, dat wij zonder het te weten vroeger reeds verschillende soortgelijke kleine vondsten gedaan hadden, dat wij ringen hadden gevonden, stukken van ketens, die tot denzelfden tijd behooren. Rijgereedschap van brons, op Seeland gevonden, is geheel gelijk aan het suder-brarupsche, zelfs op Schonen en in Noorwegen heeft men zaken ontdekt die met die der drie groote vondsten naauwkeurig overeenkomen. Deze drie vondsten toonen aan, dat er in de 1e en 2e eeuw onzer jaartelling betrekkingen met het zuiden bestonden, die vroeger zeker langen tijd afgebroken waren, en vullen thans eene leemte aan in onze kennis van de noordsche oudheden, omdat ons de tusschenschakel tusschen den bronstijd en de voorwerpen uit de 6e en 7e eeuw (die wij tot in de 11e toe vervolgen kunnen) ontbrak; hier is hij, en wel zeer volledig.” - -

“Ik heb alle onze vroegere inventarissen en aantekeningen doorloopen. Men heeft in den loop der tijden hier te lande hoogstmerkwaardige en kostbare vondsten gedaan, maar zelden meer dan 20 stuks bij elkaár. Van 500 en méér stuks, die in een veldslag of bij eene schermutseling of als oorlogsbuit verloren geraakt zijn in onze vroegere zeeën, thans veenen, vind ik geene vroegere voorbeelden dan de bovenaangevoerde. Het is eerst de jongste tijd, die ons zulke omvangrijke vondsten heeft aangebracht. De norderdorfsche was van aanbelang, ook de weenensche schatten uit de grafsteden van Hallstadt, zijn groot, en thans de zeeën in Zwitserland - - iets dergelijks kende men vroeger in onze landen niet.” - -

“Worsaae heeft een kunstteekenaar naar Flensburg gezonden ten einde p. m. 300 voorwerpen, meerendeels in natuurlijke grootte, voor het archief van ons Museum af te teekenen; zoo belangrijk oordeelde hij de vondsten van Brarup en Ny Dam. De eigenlijke ontdekker, aan wien wij dezen schat te danken hebben, is de Inspecteur der verzameling van vaderlandsche oudheden te Flensburg, de heer Engelhard, en deze zal een werk over beide vondsten uitgeven. Daar men echter deze ontdekkingsmijnen nog niet als uitgeput beschouwt, daar men verleden jaar nog hoogstbelangrijke voorwerpen vond en alle reden heeft ook dit jaar weder veel te zullen krijgen, zal men zich met de uitgave niet overhaasten; maar men bereidt voor, en men verzamelt voor eene uitgave van grooten omvang. - - Tusschen alle deze vondsten zijn enkele zuiver romeinsche zaken, vermengd met voorwerpen van half barbaarsche volken. Dat een groot gedeelte inheemsch is, daaraan twijfel ik niet, omdat wij thans ten minste 20 geheel verschillende en ver van elkaár gelegen lokaliteiten hebben, enkel met zaken of kleine vondsten van dezelfde soort. Ook de menigte der voorwerpen is zoo groot, dat men overtuigd wordt, dat het inheemsch moet zijn en vooral de wapenen over ‘t algemeen en de werktuigen, b. v. van den smid, toonen dit aan; maar wanneer ik op één schildknop (umbo), die eenigzins van de andere verschilt, het romeinsche opschrift AEL . AELIANVS lees, weet ik dat deze oorspronkelijk toebehoorde aan een romein 1), en wanneer ik op een zwaard van Ny Dam dit slot van den stempel van den maker ...RICVS zie, vermoed ik dat de smid een Gooth was, niet van ‘t jaar

Naspeuringen van Paul Theelen: ROMEINSCHE OVERBLIJFSELEN IN DEENSCH VEENEN

500 na Christus, maar reeds van 200 tot 300 2). De vondsten van veroverde en door ruil verkregen stukken laten zich wel opsporen; natuurlijk behooren daartoe ook de voorwerpen van ivoor.”

1) Partikulier schrijven van den heer Thomsen, Copenhagen, dd. 3 April 1861. RED.

2) Volgens eene afbeelding van dat opschrift, ons door de welwillendheid van den heer Dr. Burman Becker uit Copenhagen toegezonden, zouden wij het veeleer tot het noord-etruskische brengen. RED

1) Hier wordt het Koninkl. Museum van Oudheden, niet dat van het Koninkl. genootschap voor Noorsche oudheden, bedoeld. RED.

1) Ook van deze heeft de heer Burman Becker ons welwillend afbeeldingen gezonden. RED.

2) D. i. de vierkante, romeinsche. RED.

1) Ook hiervan heeft de heer Burman Becker ons eene afbeelding van zijne hand verstrekt. RED.

2) Het zij ons vergund op te merken, dat ...RICVS, als het laatste gedeelte van een defecten naam, niet noodzakelijk aan een gothischen naamsuitgang doet denken; het kan een romeinsche fabrikanten naam zijn, b. v. [AP]RICVS, of dergelijke. RED.